Karolina Strnadová: ***Český poválečný surrealismus v intermediální perspektivě***

posudek oponenta disertační práce

Posudek disertační práce *Český poválečný surrealismus v intermediální perspektivě* Karoliny Strnadové (dále DP) si dovolím započít osobní vsuvkou. V loňském roce jsem z pozice porotce navrhl na Cenu Jaroslava Seiferta Františka Dryje. Důvod byl zřejmý: Český literární surrealismus stojí mimo pozornost, přestože představuje jedinečnou uměleckou kontinuitu s nespornou hodnotou. Považuji to za nešťastné – vždyť tím potvrzujeme, že snahy kulturní kontroly v normalizačním Československu dosáhly konečného vítězství. Co mělo skončit v zapomnění, v převažujícím zapomnění doopravdy skončilo. V dějinách české literatury (minimálně to platí o nejvlivnějším školském diskursu) se surrealismus často rodí a zaniká s rozporuplnou osobností Vítězslava Nezvala, příp. s figurou Karla Teigeho. Není tedy divu, že jsem návrhu oponovat DP Karoliny Strnadové rád vyhověl – ve volbě tématu a ve vypracování disertace spatřuji naději, že předchozí trudné závěry nejsou výstižnou pravdou. Řešení disertačního projektu tedy považuji za **záslužné**.

Hned na úvod bych ale rád namítl, že příliš nerozumím volbě titulu, když cílem DP bylo „zdokumentovat dostupné části interpretačních her a experimentací Surrealistické skupiny v Československu z let 1971 – 1985 a poukázat na jejich funkci a význam“ („Anotace“). Proč se DP nejmenuje „Interpretační hry…“? Autorka odpustí, ale pokud v průběhu práce na projektu zpřesnila téma, není ostudou to přiznat v názvu nebo ve výkladovém úvodu. Výsledek působí, jako kdybych slíbil psát o české avantgardě, pak předložil text „jen“ např. o Seifertovi. Přitom důvody musí být jasné každému, kdo jen zavadil o český poválečný surrealismus – při jeho výzkumu to badatel nemá snadné, startovní čára je úplně jinde, než kdyby se zaobíral třeba předválečným poetismem. Většina materiálu zůstává odborně neokomentovaná, „bublina“ surrealistů není snadno prostupná, chybí syntézy. Proto je třeba výtku hned vyvážit (už výše

předznamenanou) pochvalou – Karolina Strnadová si vybrala téma v kontextu literárněvědné bohemistiky málo probádané, v úplnosti nezpracované, nesnadné. A podotýkám dopředu, že se s ním vyrovnala nakonec solidně.

První část DP je kompilační. Doktorandka sumarizuje dějiny surrealistického hnutí a „spolčování“, ve kterém spatřuje jeden ze základních aspektů této poetiky. Postupně se vykládá o založení Surrealistické skupiny v ČSR, o jejím obnovení, o generační výměně spojené především s osobností Vratislava Effenbergera, o stavu a aktivitách skupiny na konci komunistické éry. Je zjevné, že doktorandka pečlivě nastudovala odbornou literaturu, že dobře zná nejpodstatnější texty, dovede z nich vyvodit náležité závěry, vypíchnout podstatné. Možná zamrzí, že v „definičních“ vymezeních a výkladech chybí kanonické syntézy k mezinárodnímu surrealismu (tuhle roli plní v tuzemsku přeložený Maurice Nadeau), i kdyby jen *pro forma*, očekával bych alespoň zmínky o zásadních pracích Gérarda Durozoi nebo Anny Balakian, které nenacházím ani v soupisu odborných zdrojů.

Na historický úvod navazuje část o kolektivní tvorbě, v níž autorka DP spatřuje klíč k chápání celého kulturního jevu v podmínkách totality. Potvrzuje tím teze Krzysztofa Fiałkowského, Michaela Richardsona a Iana Walkera, kteří se zabývali surrealistickou fotografií: podle nich byla nejpodstatnější hybnou silou u surrealistů izolace. Tvorba společných sborníků a her je tak podle Strnadové *de facto* obranným gestem, resp. způsobem, jak ochránit umělecké krédo před aparátem, jenž ho neuznává. V tomto smyslu, myslím, autorka DP přispěla podnětně k debatě a **prohloubila oborové poznání**.

Výklad je nezávadný, **bez závažnějších obsahových či faktografických chyb**. **Výhrady** ovšem mám k výkladové rétorice, která místy působí těžkopádně a zautomatizovaně. Při čtení rozsáhlého textu, jakým DP je, začne čtenář/posuzovatel vnímat nadbytečně se opakující orientátory, a to i v bezprostředně navazujících odstavcích či na po sobě jdoucích stránkách (nejpatrnější je to ve „střední části“ DP). Opakují se dokolečka výrazy „než přistoupíme“, „přesuňme se“, „pozastavme se“; se strojovým rytmem se šablonovitě uvozují odstavce. Oponenta napadá, proč a k čemu to doktorandka dělá? Chce manipulovat pozorností adresátů k aktu podání? Vytvořit

dojem, že téma orchestruje od nastolení do jeho úplného vyčerpání? V každém případě jde o efekt v konečném důsledku jednoduše **rušivý**.

K výtkám k formální úpravě rovnou dodám, že DP chybělo pečlivé korektorské oko. Platí to jak o výkladové složce (např. šestá kapitola, jež představuje úvod do klíčové části práce, začíná defektní výpovědí, která vznikla nejspíše smazáním části výkladu), tak o stránce doplňkového aparátu. V poznámkách je nakladatelství Dybbuk psáno jednou s velkým, podruhé s malým písmenem. Nejednotně se v zápisech zachází s interpunkcí. Tyto nedostatky jsou zbytečné, dokládají, že doktorandka text odevzdávala nejspíše v časové tísni.

Jádrem DP jsou pak části věnované interpretačním hrám. V samostatné kapitole se zmiňuje Elleströmova teorie depikce, deikce a deskripce. Trochu jsem očekával, že se klasifikace stane podstatnějším východiskem analytického přístupu, že bude např. organizovat rozbor materiálu nebo půdorys výkladu. Připadá mi, že se tak nestalo, že vložením představené metody se autorka spíše pokusila o gesto, jehož prostřednictvím se přihlásí k intermediálnímu výzkumu (který je součástí její studijní profilace). K funkčnímu zúročení teorie ale podle mého soudu nedochází, prostě se jen prokazuje jistý stupeň erudice.

Pojednání her v textu DP je v první straně **deskriptivní**. Doktorandka např. vykládá hru „Tichá pošta“, pak se postupně věnuje dalším typům her (mj. experimenty „Dobrý den, pane Gaugine“, „Restaurátor“, „Hra na Žugoně“). Opětovně oceňuji znalost surrealistického prostředí, popisují se hry a experimenty, přibližuje se jejich průběh. Osobně si myslím, že v těchto částech měl být ponor do pojednávané problematiky hlubší, resp. mělo se přistoupit k hlubší analýze. Ta by byla zvláště cennou, pokud by jejím východiskem byla surrealistická estetika, pak by bylo možné produktivně poměřovat zásady hnutí prozkoumanými aktivitami, ale rovněž opačně sledovat posuny surrealistické poetiky a estetiky ve sledovaném období. Někdy mi vadí formulační nedostatky, opakovaně se např. tvrdí, že kolektivní aktivity surrealistů byly později (např. v časopise *Analogon*) „představeny veřejnosti“ (mj. s. 172, 173). Ale ve skutečnosti je pravda, že došlo k publikování zprávy o aktivitách a experimentacích. Zdá se mi, že v komunikačním světě surrealistů je podstatnější oslovovat vyznavače surrealistického životního stylu, event. dokumentovat surrealismus, veřejnost surrealisty

spíše nezajímá, nebo se tak alespoň stavějí (Eva Švankmajerová píše o smyslu her jako o „surrealistickém sbližování a konfrontaci mentalit“, srov. táž o hře „Roubování snů“, *Zvuk dýní v zákulisí*, s. 293). Stručně a vtipně (sic.!) řečeno: hry a ankety fungovaly jako „řetezové maily“ „radikalizující“ členy skupiny ve sdílené estetice.

Poslední výtka: Zdá se mi, že by textu DP možná prospělo vztahování k širšímu kontextu surrealistických aktivit. Nejsou např. rébusy (obrazy, grafiky) Evy Švankmajerové hrou, která má literární původ (báseň Seiferta a Teiga v prvním vydání *Na vlnách T. S. F.*) a která je svou intertextualitou *de facto* interpretačním experimentem? Nevyplatilo by se začlenit (komparovat s hrami) některá výtvarná díla na podobné náměty? – možná by DP byla zřetelněji intermediální, než když se do výkladu zatahuje Elleström či Hutcheonová.

Shrnuji: DP Kristiny Strnadové zpracovává nesporně **záslužný projekt**. Uznání je nutné s ohledem na nesnadný průzkum materiálu, který není důkladněji (synteticky) zpracovaný. S ohledem na požadavky doktorských prací splňuje DP kol. Strnadové požadovaná kritéria a může být bez závažnějších námitek **doporučena k obhajobě**, resp. na jejím základě lze **doporučit udělení titulu Ph.D.** S ohledem na zmíněné nedostatky si ale myslím, že by práce určitě **neměla být hodnocena jako vynikající**.

V Jablonci nad Nisou

24. srpna 2025

Doc. Mgr. Jiří Koten, Ph.D.